

แห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2548. **พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548**. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

อรุณ หนูผุด. 2554. **รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสงขลา**. สงขลา : สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา.

Adonisi, M. and Wyk, R. van. 2012. “The Influence of market orientation, flexibility and job satisfaction on corporate entrepreneurship” **International Business & Economic Research Journal**, 11(5), 477–485.

Promsaka Na Sakolnakorn, T., Aim-Im-Tham, S. and Khamanarong, S. 2009. “Management Strategy for Administration of Textile Industries in Developing Country : Case Study Thailand” **Journal of Business Case Studies**, 5(3), 37–44.

Promsaka Na Sakolnakorn, T. 2011. “Economic and Social Development by Management Using Outsourcing and Subcontracting Strategy”. **The International Journal of Environmental, Cultural, Economic & Social Sustainability**, 7(5), 273–286.

Promsaka Na Sakolnakorn, T. and Naipinit, A. 2013. “Guidelines for the Management of Community Enterprises in the Songkhla Lake Basin of Thailand”. **Asian Social Science**, 9(11), 166–173.

Wasko, M. and Faraj, S. 2000. “It is What One Does: Why People Participate and Help Others in Electronic Communities of Practice”. **Journal of Strategic Information Systems**, 9(2–3), 155–173.

ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา : สถานการณ์ ความไม่เสมอภาคในสังคมไทย Problem of underprivileged children in education: situation of inequality in Thailand

ดำรงค์ ตุ่มทอง

นิสิตปริญญาเอก, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

พัชรินทร์ ลิธสุรินทร์

Ph.D. (Social Planning & Rural Development), รองศาสตราจารย์

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

รัตน์ บัวสนธิ์

กศ.ด. (วิจัยและพัฒนาหลักสูตร), ศาสตราจารย์

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ทวีศักดิ์ ศิริพรไพบุลย์

Ph.D. (Statistics), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ประจำภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

Abstract

This article had 2 major objectives. These included 1) to investigate problematic situation of underprivileged children in education and 2) to provide policy recommendations for solving inequality education. By applying documentary research, the author reviewed numbers of academic publications during the last 8 years. Then, content analysis was adopted before statistical method of Chi-square was used. The findings were as followed:

The number of underprivileged children in education has steadily increased throughout the past 8 years. Although the 15 year free education policy was launched, some schools still ask for some other extra fees. Besides, it was found that the top three

types of underprivileged children in education were: 1) poor children, 2) other types, and 3) the abandoned child. Northeast region was the most vulnerable. Its lack of basic living was the major cause. Basic common factors included sex, hometown, and class levels were found related with underprivileged children in education. Policy recommendations were 1) the governor or involving organizations should promote educational friendly for all student groups, 2) participatory as well as cooperation among all involving agencies from all sectors should be highlighted, and 3) educational innovations such as vulnerable children fund and school bus should be available for school children living in remote area.

Keywords : Underprivileged children in education, Inequality of education

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อนำเสนอสถานการณ์ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาที่ยังมีอยู่ในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา และ 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษา บทความนี้ผู้เขียนได้ใช้การวิจัยเอกสาร (Document Research) ทั้งไทยและต่างประเทศย้อนหลัง 8 ปี โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยเบื้องต้นกับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยใช้สถิติ Chi-Square Test

ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีนโยบายการเรียนฟรี 15 ปีแล้วก็ตาม โดยพบว่าโรงเรียนยังเรียกเก็บค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เรียกว่า “ค่าบำรุงการศึกษา” นอกจากนี้ประเภท

ของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาที่พบมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) เด็กยากจน 2) ประเภทอื่นๆ และ 3) เด็กถูกปล่อยปละละเลย ส่วนภูมิภาคและสาเหตุของความด้อยโอกาสที่พบมากที่สุดคือ ภาคตะวันออกเฉิยเหนือ เนื่องจากขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ สำหรับปัจจัยเบื้องต้นที่สัมพันธ์กับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาได้แก่ เพศ ภูมิลำเนา และระดับชั้นเรียน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วยปรับปรุงแบบการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับเด็กทุกกลุ่ม ส่งเสริมทุกภาคที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังเพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมให้มีการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในรูปแบบต่างๆ เช่น กองทุนการศึกษา บริการรถเดินทางสำหรับเด็กที่มีภูมิลำเนาห่างไกลจากโรงเรียน

คำสำคัญ : เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา

บทนำ

ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา (Inequality education) เป็นประเด็นเชิงนโยบายที่มีการกล่าวถึงเป็นอย่างมากในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ในกรณีของประเทศไทย แม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีนโยบายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษามาโดยตลอด แต่กลับพบว่าความไม่เสมอภาคทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษาได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบายประกอบด้วย การเข้าถึงบริการทางการศึกษา อาชีพที่ตั้งของโรงเรียน คุณภาพของบุคลากร คุณภาพของอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน (Schmidt, 2011) นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านความไม่เสมอภาคด้านงบประมาณระหว่างโรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนในชนบทที่ห่างไกล การถูกเลือกปฏิบัติ

เนื่องจากความพิการ คุณลักษณะทางสังคม ความยากจน และการด้อยโอกาส เนื่องจากปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองของเด็ก โดยพบว่า ในปี 2551 มีเด็กอายุ 3-17 ปี ไม่ได้เรียนถึง 11.23% หรือเป็นจำนวนถึง 1,675,165 คน โดยมีสาเหตุสำคัญสืบเนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน ส่งผลให้เด็กต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน (วิทยากร เชียงกูล, 2552 ; Oviedo, 2009)

นอกจากนี้จากการสำรวจโอกาสของการได้รับการศึกษาของเด็กไทย ในช่วงอายุ 3-5 ปี พบว่ามีโอกาสได้รับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 53.8 โดยเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑลได้รับการศึกษาก่อนประถมศึกษามากที่สุด และเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับการศึกษาในช่วงนี้น้อยที่สุด ในขณะที่เด็กในครอบครัวที่มีฐานะดีมักจะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในเมือง (อุมารณ ภัทรวณิชย์ และ ปัทมา อมรสิริสมบุรณ์, 2550) สำหรับปัจจัยด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ทศนคติของผู้ปกครอง ที่ไม่ได้สนใจให้บุตรหลานเรียนหนังสือ และการไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา (Oviedo, 2009 ; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2554)

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยจะมีการปฏิรูปการศึกษาหลายครั้ง และมีมาตรการเชิงนโยบายหลากหลายรูปแบบเพื่อแก้ปัญหา ดังกล่าว อาทิ การประกาศรับปฏิญญาสากลและการมีพันธกรณีในการดำเนินการตามบทบัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 26 โดยบัญญัติว่า “ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาจะต้องเป็นการบังคับ” รวมถึงการมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ที่กล่าวถึงการให้สิทธิเสรีภาพในการศึกษาดังที่บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการเข้ารับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี และรัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่มีการเก็บค่าใช้จ่าย” นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 ปี

พุทธศักราช 2545 มาตรา 10 วรรค 1 ที่มีบทบัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยรัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” แต่ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษายังคงพบในรูปของการกระจายโอกาสทางการศึกษาที่ไม่ครอบคลุม แม้ว่านโยบายเรียนฟรี 12 ปีของรัฐบาลที่ผ่านมา ได้พยายามผลักดันให้เด็กยากจนสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ แต่การที่ภาครัฐไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการควบคุมการใช้จ่ายของโรงเรียน ทำให้บางโรงเรียนยังเรียกเก็บเงินจากนักเรียนในรูปแบบอื่น เช่น “การอุดหนุนการศึกษา” และการเก็บเงิน “แป๊ะเจี๊ยะ” นอกจากนี้ระบบอุปถัมภ์ทางการศึกษาที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่อย่างกว้างขวาง สืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านมาตรฐานการศึกษา ทำให้เด็กยากจนที่ด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีมาตรฐานได้ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554)

สถานการณ์ เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา

จากการสังเคราะห์การให้คำนิยามเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา สรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา (Underprivileged Children in Education) หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ตกอยู่ในสภาวะที่ยากลำบาก มีโอกาสน้อยกว่าเด็กทั่วไป และอยู่ในภาวะเสี่ยงจากการได้รับการเรียนรู้ เช่น เด็กพิการ เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน เด็กที่อาศัยอยู่พื้นที่ห่างไกลหรืออยู่ในชุมชนแออัด เด็กที่ต้องย้ายถิ่นตามพ่อแม่ เด็กไร้บ้าน เด็กจากครอบครัวแรงงานต่างด้าว เด็กที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อม ภาษา วัฒนธรรม ที่ไม่เอื้ออำนวย จนขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษา (Unicef, 2007 ; สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2540)

ประเทศไทยมีสถานการณ์เด็กด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (แผนภูมิที่ 1) อันเนื่องมาจากสภาพบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป เกิด

ปัญหาครอบครัว มีการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น ทำให้เด็กไม่เข้าสู่ระบบโรงเรียน เด็กบางส่วนเรียนไม่สำเร็จตามหลักสูตรต้องออกกลางคัน นอกจากนี้เด็ก ด้อยโอกาสจำนวนมากเมื่อกลับเข้ามาเรียนใหม่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมได้ทำให้ต้องยุติการศึกษาลง อีกทั้งโรงเรียนและครูยังขาด ความพร้อม ขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดหลักสูตร ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ทางการศึกษาที่เหมาะสม ทำให้เด็กไม่สามารถเรียนต่อไปได้ ด้วยสาเหตุ ดังกล่าวทำให้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษายังมีอยู่และเพิ่มขึ้นทุกปี (วิทยากร เชียงกูล, 2552)

แผนภูมิที่ 1 แสดงสถานการณ์เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา

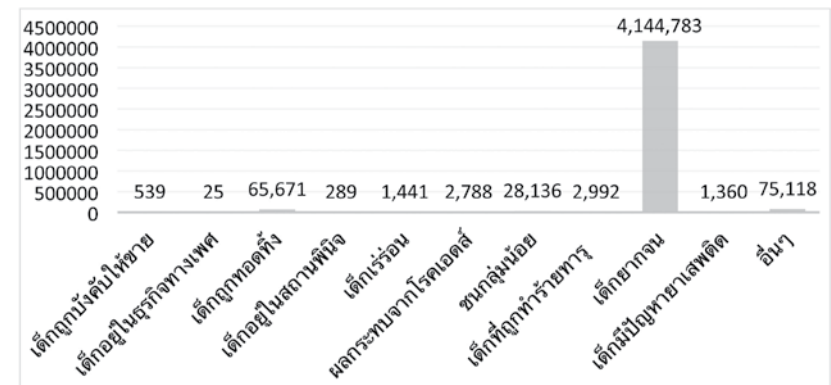

ที่มา : กลุ่มงานสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555)

ในปี พ.ศ. 2555 ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาที่พบ ส่วนใหญ่ เป็นเด็กยากจนมากที่สุดถึง 4,144,783 คน คิดเป็นร้อยละ 95.78 รองลงมาเป็นเด็กด้อยโอกาสประเภทอื่นๆ จำนวน 75,118 คิดเป็นร้อยละ 1.7 และน้อยที่สุดเป็นเด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 0.001 โดยพบว่าเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่เป็นกลุ่มแรงงานชั้นต่ำ มีจำนวนถึง 13.8 ล้านคน กลุ่มเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ ได้แก่ 1) อยู่นอกกระบวนการศึกษา 2) เด็กพิการและมีปัญหาการเจริญเติบโต ของสมอง 3) เด็กในชนบทห่างไกล และ 4) เด็กเยาวชนที่ต้องคดี ซึ่งเด็ก

ด้อยโอกาสทั้งหมดนี้เป็นเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษา (สุภากร บัวสาย, 2554)

แผนภูมิที่ 2 แสดงประเภทความด้อยโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2555

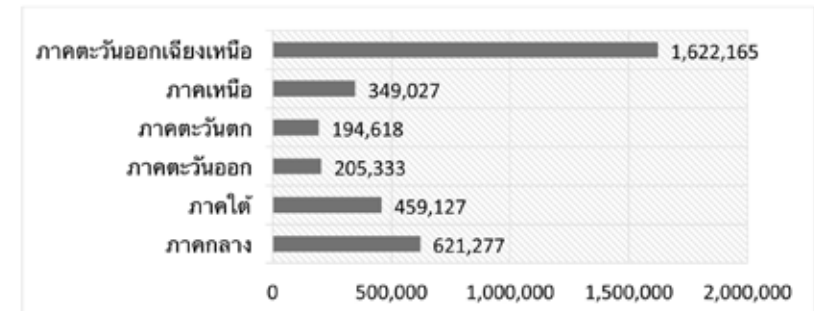
ที่มา : กลุ่มงานสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็ก ยากจน เพื่อให้สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษา และลดภาระค่าใช้จ่ายของ ครอบครัวในด้านค่าเล่าเรียน แต่กลับพบว่า สถานศึกษาต่างๆ ยังมีการ เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในรูปแบบอื่นๆ ที่เรียกว่า “ค่าบำรุงการศึกษา” โดยพบว่า รายการที่มีเรียกเก็บเพิ่มเติมจากผู้ปกครองมากที่สุดได้แก่ 1) ค่าจ้างครู ต่างประเทศ 2) ค่าจ้างครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา 3) ค่าสอน คอมพิวเตอร์ 4) ค่าประกันชีวิตนักเรียน/ค่าประกันอุบัติเหตุนักเรียน 5) ค่าตรวจสุขภาพ 6) ค่าสาธารณูปโภคสำหรับห้องปรับอากาศ และ 7) ค่าจ้างบุคลากรปฏิบัติงานในอาคาร ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรค สำหรับเด็กที่ยากจน (ณัฐกรณีย์ เลี่ยมจรสกุล, 2555)

เมื่อพิจารณาโอกาสทางการศึกษาจำแนกส่วนภูมิภาคของประชากร และระดับอายุของเด็กด้อยโอกาส พบว่า อายุ 6-11 ปี มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 88.7 ภูมิภาคที่มีโอกาสได้โอกาสเรียนน้อยที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น 1) ปัจจัยทางด้านอาชีพของผู้ปกครอง 2) รายได้ และ 3) ค่านิยมทางการศึกษาของผู้ปกครอง การศึกษาของ สนิรัช แก้วมี (2550) พบว่าครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและมีฐานะยากจน ความแตกต่างทางด้านอาชีพของผู้ปกครองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีความสัมพันธ์กับการได้รับการศึกษาของเด็กวัยเรียน โดยข้อมูลชี้ให้เห็นว่าผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพขายแรงงานในภาคเกษตรกรรมนิยมส่งลูกเรียนไปโรงเรียนในเขตชนบทซึ่งส่วนใหญ่มีคุณภาพในการจัดการศึกษาต่ำกว่าโรงเรียนในเมือง และเด็กในกลุ่มนี้มีโอกาสได้รับการศึกษาระดับสูงขึ้นไปน้อยกว่าเด็กในกลุ่มผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพอื่นๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ ทำให้เด็กนักเรียนในกลุ่มอาชีพนี้ต้องย้ายที่อยู่อาศัยตามผู้ปกครองและไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2554)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าเงื่อนไขเชิงระบาดวิทยาสังคม (Social Epidemiology) อาทิ อาชีพ รายได้ ค่านิยมทางการศึกษาของผู้ปกครอง มีส่วนสำคัญที่กำหนดสภาพความด้อยโอกาส ซึ่งประเด็นดังกล่าวพบหลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยทั่วโลก (Tuchman, 1978 ; Brown 2000; Ghaziani, 2004 ; Zhou 2007 ; NESSE 2012)

แผนภูมิที่ 3 แสดงจำนวนนักเรียนด้อยโอกาสระดับประถมศึกษา จำแนกตามภาค

ที่มา : กลุ่มงานสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555)

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเด็กด้อยโอกาส

ผู้เขียนได้นำข้อมูลสถิติเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษามาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ภูมิภาคของเด็กและระดับชั้นเรียนกับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาด้วยสถิติ Chi-Square Test โดยการคัดเลือกภูมิภาคของเด็กด้อยโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากมีปริมาณเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ ในครั้งนี้ได้เลือกจังหวัดที่มีเด็กด้อยโอกาสสูงสุด 4 ลำดับมาวิเคราะห์ โดยประเภทของเด็กด้อยโอกาสที่นำมาวิเคราะห์ เลือกจากจำนวนเด็กด้อยโอกาสจากประเภทนั้น 3 ลำดับแรกที่มีปริมาณสูงที่สุด และส่วนสุดท้ายวิเคราะห์ชั้นเรียนของเด็กด้อยโอกาส กับความสัมพันธ์กับประเภทของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ผลการวิเคราะห์มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับเด็กด้อยโอกาส

เด็กด้อยโอกาส	เพศ				รวม	
	ชาย		หญิง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เด็กถูกทอดทิ้ง	19,131	52.1	17,620	47.9	36,751	100
เด็กยากจน	719,791	51.5	676,694	48.5	1,396,485	100
อื่นๆ	12,645	49.6	12,844	50.4	25,489	100

ที่มา : ข้อมูลสถิติเด็กด้อยโอกาส สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550)

Pearson Chi - Square = 41.761, df = 2, sig = 0.00

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคกับเด็กด้อยโอกาส

เด็กด้อยโอกาส	เด็กด้อยโอกาสจำแนกเป็นจังหวัด								รวม	
	นครราชสีมา		อุบลราชธานี		บุรีรัมย์		ศรีสะเกษ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เด็กถูกทอดทิ้ง	4,229	82.0	3,574	6.9	2,793	5.5	2,891	5.6	13,487	100
เด็กยากจน	145,516	11.4	131,690	10.3	277,206	21.8	71,897	56.5	1,273,389	100
อื่นๆ	1,589	15.0	1,434	10.0	1,152	21.0	5,863	54.0	10,038	100

ที่มา : ข้อมูลสถิติเด็กด้อยโอกาส สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550)

Pearson Chi - Square = 204818.940, df = 6, Sig 0.00

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นเรียนกับเด็กด้อยโอกาส

เด็กด้อยโอกาส	เด็กด้อยโอกาสจำแนกเป็นชั้นเรียน								รวม	
	ก่อนประถม		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เด็กถูกทอดทิ้ง	5,129	0.2	596,065	95.3	8,994	2.2	38,828	3.9	649,016	100
เด็กยากจน	2,219,489	98.6	23,586	3.8	15,949	3.9	949,571	94.4	3,208,595	100
อื่นๆ	25,478	1.1	5,766	0.9	379,658	93.8	17,060	1.7	427,962	100

ที่มา : ข้อมูลสถิติเด็กด้อยโอกาส สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555)

Pearson Chi - Square = 7174708.544, df = 6, Sig 0.00

จากตาราง 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของเด็กด้อยโอกาสกับประเภทด้อยโอกาส คำนวณค่า Chi-Square มีค่า 41.761 โดยระดับนัยสำคัญ (Sig) 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเพศของเด็กด้อยโอกาสกับเด็กด้อยโอกาสมีความสัมพันธ์กัน

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดของเด็กด้อยโอกาสและประเภทของเด็กด้อยโอกาส คำนวณค่า Chi-Square มีค่า 204818.940 โดยมีระดับนัยสำคัญ (Sig) = 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า จังหวัดภูมิภาคของเด็กด้อยโอกาสกับเด็กด้อยโอกาสมีความสัมพันธ์กัน

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ชั้นเรียนของเด็กด้อยโอกาสกับเด็กด้อยโอกาส คำนวณค่า Chi-Square มีค่า 7174708.544 โดยมีระดับนัยสำคัญ (Sig) = 0.00 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ชั้นเรียนของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษากับเด็กด้อยโอกาสมีความสัมพันธ์กัน

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ทั้งเพศ ภูมิภาค และชั้นเรียนของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา มีความสัมพันธ์กับประเภทของเด็ก

ด้วยโอกาสทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยความแตกต่างทางด้านเพศมีความสัมพันธ์กับประเภทของเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากความไม่เสมอภาคกันทางด้านเพศยังคงมีอยู่ในสังคม ในขณะเดียวกันภูมิฐานะของเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา มีความแตกต่างกัน โดยเด็กที่มีภูมิฐานะในชนบทได้โอกาสทางการศึกษามากกว่าเด็กที่มีภูมิฐานะอยู่ในชนบท สืบเนื่องจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ (อุมาภรณ์ ภัทรวณิช และปัทมา อมรสิริสมบุรณ์, 2550) ส่วนระดับชั้นเรียนของเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาที่แตกต่างกันพบว่า มีที่มาจากค่าใช้จ่ายสำหรับการเรียนที่แตกต่างกัน ค่านิยมและทัศนคติของผู้ปกครองที่ยากจนในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อ (ณัฐภรณ์ เสียมจรสกุล, 2555)

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนของสภาพอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินนโยบายในการแก้ปัญหาเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาพบประเด็นปัญหาโดยสรุปดังนี้

1) ขาดการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้วยโอกาส เนื่องจากปริมาณและความซ้ำซ้อนของพันธกิจที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างแยกกันรับผิดชอบดูแล ปัญหาขาดการบูรณาการที่ดี ตั้งแต่ระดับของการส่งต่อข้อมูลเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา การร่วมการดำเนินการทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน สวัสดิการสังคม และบริการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง

2) การจัดสรรงบประมาณในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษามีกระบวนการขั้นตอนที่ยุ่งยาก ทำให้การเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้า นอกจากนี้การจัดทำงบประมาณเพื่อการศึกษาในส่วนของการดูแลเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา ยังไม่เป็นไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

3) สังคมไทยยังขาดความตระหนักและการให้ความสำคัญกับเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา ทำให้มาตรการการดูแลกลุ่มเด็กเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรทั้งในระดับของผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติ ทำให้การกำหนดนโยบายและมาตรการในการช่วยเหลือไม่ครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพ

4) ขาดการจัดทำแผนกลยุทธ์เชิงปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ และขาดการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินกิจกรรมและโครงการ เพื่อเพิ่มโอกาสให้แก่เด็กกลุ่มนี้ขาดความต่อเนื่อง (อัญมณี บุณณกานนท์, 2553)

5. ข้อเสนอแนะนโยบายในการแก้ปัญหาเด็กด้วยโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมงานวิจัยและบทความทางวิชาการ โดยใช้เทคนิคเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาการด้วยโอกาสทางการศึกษาของเด็กยากจนในครอบครัวชนชั้นล่างสำหรับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) **การจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น** เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างกันของเด็กและสภาพบริบทชุมชน เพื่อให้เกิดการเพิ่มโอกาสสำหรับเด็กด้วยโอกาสมากขึ้นนั้น ควรมีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น ยืดหยุ่นเอกสารหลักฐานที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติ นอกจากนี้ระยะเวลาของการจัดการศึกษาควรพิจารณาให้เหมาะสมกับเด็กยากจนและสภาพครอบครัว โดยเพิ่มการจัดบริการในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยตามความเหมาะสมในบริบทสังคมนั้นๆ (กัมปนาท บริบูรณ์ และธิดา เขยชุม, 2553)

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่ายทางสังคมอย่างจริงจัง

โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดบริการทางการศึกษา เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กกลุ่มเป้าหมาย และอุดช่องว่างด้านการบริการและการบริหารจัดการของหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้การเปิดโอกาส ประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งของสมาคมผู้ปกครอง เพื่อการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมแก่เด็กด้อยโอกาสแต่ละกลุ่มเพื่อเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่ผู้ปกครองและเด็ก และตรวจสอบอำนาจในการบริหารและบริการด้านการศึกษาของโรงเรียน นอกจากนี้การเยี่ยมบ้านและการส่งต่อข้อมูลเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็นเพื่อเพิ่มความใกล้ชิดระหว่างโรงเรียน ชุมชน บ้าน ครู และเด็กด้อยโอกาส โดยมีบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้เข้าใจสภาพการอยู่อาศัยและสภาพปัญหาของเด็ก เพื่อวางแผนช่วยเหลือในลำดับต่อไป นอกจากนี้ชุมชนควรจัดทำระบบข้อมูลเด็กด้อยโอกาสวิเคราะห์ศักยภาพ และตรวจสอบสถานะทางโอกาสของเด็กในชุมชนเพื่อส่งต่อให้แก่โรงเรียนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปของโครงข่ายฐานข้อมูลทางสังคมของเด็กด้อยโอกาส

งานศึกษาของ ญัฐภรณ์ เลี่ยมจรสกุล (2555) พบว่า การจัดการศึกษาที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ควรเปิดโอกาสให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดปัญหาด้านงบประมาณของโรงเรียนที่มีไม่เพียงพอ

3) ส่งเสริมการจัดทำสวัสดิการในรูปแบบต่าง ๆ

3.1) เพิ่มโอกาสทางกายภาพ ได้แก่ การจัดโครงการอาหารกลางวันให้ทั่วถึง เพียงพอ และมีคุณภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์และจำเป็นต่อพัฒนาการทางสมองและร่างกายที่ดี ก่อให้เกิดความเสมอภาคในเพื่อนรุ่นเดียวกัน ในด้านพัฒนาการทางร่างกาย และสติปัญญา จะส่งผลให้ไม่ถูกล้อเลียนหรือทำให้อับอายในโรงเรียน

3.2) เพิ่มโอกาสทางรายได้ ได้แก่ การสนับสนุนทุนการศึกษา เพื่อแบ่งเบาภาระให้ครอบครัวของเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียน เพื่อป้องกันการออกกลางคันของเด็ก เนื่องจากต้องไปช่วยครอบครัวทำงาน การพิจารณาให้ทุนการศึกษาควรครอบคลุมถึงความเพียงพอในด้านต่างๆ ที่มีความจำเป็นในการศึกษาของเด็ก ครอบครัวที่มีฐานะยากจนมักจะไม่ได้อุปการะทางการศึกษาที่ดี ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการสนับสนุนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ กองทุนทางการศึกษา โดย ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา และ พุดตาน พันธุเธร (2555) เสนอว่า ควรมีมาตรการในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสที่มีความยากจนในการเข้ารับบริการทางการศึกษา โดยให้กองทุน กยศ. ปรับเปลี่ยนวิธีการคัดกรองผู้รับทุนใหม่ โดยเพิ่มเด็กที่มีฐานะยากจนเข้ารับทุนการศึกษา โดยเพิ่มโอกาสให้เด็กยากจนที่มีผลการเรียนดีและระดับปานกลางเข้ารับทุนแบบให้เปล่า

3.3) เพิ่มโอกาสทางสังคม ได้แก่ การจัดให้มีบริการรถเดินทางสำหรับเด็กที่มีถิ่นอาศัยไกลโรงเรียน เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้ารับการศึกษา เนื่องจากปัญหาการเดินทางสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ลดโอกาสในการเข้าเรียนของเด็ก โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรประสานงานกับโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้บริการรถรับส่งอย่างทั่วถึง ปลอดภัย และเพียงพอต่อความต้องการของเด็กๆ ในพื้นที่ห่างไกล (อัญมณี บุรณกานนท์, 2553)

สรุป

ความไม่เสมอภาคทางการศึกษายังคงมีอยู่ในสังคมไทย และส่งผลให้เกิดการยุติการเรียนกลางคัน หรือการไม่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้เด็กด้อยโอกาสมักถูกเลือกปฏิบัติทางสังคมในโรงเรียนและสถานศึกษา โดยเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาที่ยากจนถูกเลือกปฏิบัติในปริมาณสูงที่สุดมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น และเด็กด้อยโอกาสจำนวนมากอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากจน นโยบายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของภาครัฐที่ผ่านมายังไม่สามารถแก้ไขปัญหาความด้อยโอกาสของเด็กในครอบครัวยากจน ไร้สัญชาติ และแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นคาดการณ์ได้ว่าการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและภาวะไร้พรมแดนที่เกิดขึ้นจะนำมาซึ่งความรุนแรงของสภาพปัญหา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเด็ก อันเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นทั้งของแรงงานต่างด้าว ผู้อพยพหนีภัยสงคราม คนไร้บ้าน และเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน ดังนั้นหากสังคมไม่ตระหนักถึงทิศทางและความรุนแรงของปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เร่งดำเนินการป้องกันและแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง คาดการณ์ได้ว่าในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยจะต้องประสบกับปัญหาด้านคุณภาพของทรัพยากรบุคคลอย่างรุนแรง

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ประเภทความด้อยโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2555** (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://www.bopp-obec.info/home/?page_id=5993 [9 เมษายน 2556]
- กัมปนาท บริบูรณ์ และรณิดา เขยชุม. 2553. **การประเมินผลนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส : กลุ่มเด็กถูกปล่อยปละ**

ละเลย. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

ณัฐภรณ์ เลี่ยมจรัสกุล. 2555. **การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของครัวเรือนไทยภายใต้โครงการเรียนฟรี 15 ปี.** เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, สุวิมล เสงพัฒนา และพุดตาน พันธุ์เณร. 2555. “ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาและมาตรการการคลังเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่การศึกษาเยาวชน”. **เศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์**, 7(1), 1-36.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. 2554. “ความเหลื่อมล้ำ และความเป็นธรรมด้านการศึกษา”. ใน **ปาฐกถาเสาสถาหลักของแผ่นดิน : ขุดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม** หน้า 124-161. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยากร เชียงกุล. 2552. **สภาวะการการศึกษาไทย 2550/2551 “ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย”**. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สฤณี อาชวานันทกุล. 2554. **ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา.** กรุงเทพฯ : เป็นไทยพับลิกซ์.

สนธิรัช แก้วมี และ ประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์. 2550. “ปัจจัยที่มีต่อภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรไทย”. **เศรษฐศาสตร์**, 14(1), 17-29.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และสิทธิเด็กเอเชียเน็ท. 2540. **สรุปผลการรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (ฉบับที่ 1) เสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ.** กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

สุภากร บัวสาย. 2554. **สสค. ช่วยเด็กด้อยโอกาส 13.8 คืบสู่การเรียนรู้** ชูโมเดลกลุ่ม “ช.โซ่ อาสา” ทุกคนมีส่วนร่วมทางการศึกษาได้

- (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.qlf.or.th/8566> [7 กรกฎาคม 2556]
- อุมาภรณ์ ภัทรวณิช และ ปัทมา อมรสิริสมบุรณ์. 2550. “ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา : เมืองและชนบท” ใน วรชัย ทองไทย และ สุริยพร พันพื้ง, บรรณาธิการ. **ประชากรและสังคม นครปฐม: สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.**
- อัญมณี บุณยานนท์. 2553. **การประเมินผลนโยบายการจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาสกลุ่มเด็กด้อยโอกาส/ยากจนเข้าถึงบริการ.** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Brown, Phil. 2000. “Environment and Health” in C. Bird, F. Conrad, and A. Fremont, eds. **Handbook of Medical Sociology.** pp.143–158. NJ : Prentice Hall.
- Ghaziani, Amin. 2004. “Anticipatory and Actualized Identities: A Cultural Analysis of the Transition from AIDS Disability to Work.” **Sociological Quarterly** 45. 273–301.
- Oviedo, Monica Juliana. 2009. **Expansion of Higher Education and the Equity of Opportunity in Colombia,** Research work presented for M.R. (Applied Economic), Universitat Autònoma de Barcelona.
- NESSE. 2012. **Mind the Gap: Educational Inequality across EU Regions.** European Commission’s Directorate-General for Education and Culture. NESSE Network of Experts.
- Tuchman, Barbara W. 1978. **A Distance Mirror: The Calamitous 14th Century.** New York : Random House.
- Unicef. 2007. **A Human Rights-Based Approach to Education for all.** sl : United Nations children’s fund/United Nations Educational,

Scientific and Cultural Organization.

- Schmidt, William H. 2011. “Equality of Educational Opportunity, Myth or Reality in U.S. Schooling?” **American educator winter 2010–2011.** 34(4), 12–19.
- Zhou, Yanqui Rachel. 2007. “If you get AIDS...You have to endure it alone: Understanding the social construction of AIDS in China.” **Social Science and Medicine** 65. 284–295.